

FELJTON

Nadbiskup koadjutor vrhbosanski Tomo Vukšić: „Sloboda čovjeka, pa i ona vjerska, mora biti najdublji nepisani izvor zakona“ (3/6)

FOTO: NEDJELJA.BA

Ovaj feljton ima za cilj pridonijeti povećanju informiranosti hrvatske javnosti o vjerskoj slobodi kao temeljnom ljudskom pravu, a u nastavcima će se ponuditi nove informacije i analize fenomena (ne)poštivanja vjerske slobode u svijetu i Hrvatskoj.

18.09.2021. / 11:20 / Ivan Tašev

Bosna i Hercegovina država je različitih naroda, kultura, civilizacija i religija, pa je stoga i zanimljivo promotriti kako se u toj zemlji poštuju vjerska prava i slobode. Često se kada je riječ o vjerskim progonima pomisli na Hrvatskoj udaljene zemlje, no u BiH se Hrvati također često osjećaju „progonjenima“, „zanemarenima“ i njihova su temelja prava dovedena u pitanja u brojnim slučajevima. Za analizu vjerskih sloboda u Bosni i Hercegovini zamolili smo nadbiskupa koadjutora vrhbosanskoga i apostolskoga upravitelja Vojnog ordinarijata dr. Tomu Vukšića, koji je rado odlučio progovoriti o toj temi. I kao član Mješovitoga povjerenstva za primjenu Temelnoga ugovora između Svete Stolice i BiH, ali i kao nadbiskup koadjutor te sveučilišni profesor s profesionalnim interesom u ekumenskoj teologiji susreće se s pitanjima vjerske slobode na različitim razinama. Iako realan u svojim pogledima, optimistično gleda na stvari – jer, kako nam je kazao, „postoje krajevi gdje je kršćanima još teže“, iako se u Crkva u susjednoj BiH susreće s mnogo izazova i teškoća.

Uvijek isti razlog progona – još od Isusovoga doba

Na globalnoj razini kršćani su „laka meta“ za napade i progone, oni su

najugroženija vjerska skupina prema mnogim izvješćima koja se objavljuju, pa i onom zaklade papinskoga prava Pomoć Crkvi u nevolji. Što je razlog tome? Mnogi to povezuju s time što kršćani „nemaju svoju zemlju“, da su u tom pogledu odnosa prema državama bez utjecaja... Dijelite li to viđenje?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Istina je da kršćani nemaju svoju državu, ali ne mislim da ih netko zato progoni. Niti mislim da bi ti progoni prestali kada bi kršćani kojim slučajem imali neku svoju državu. A na pitanje zašto ih se progoni odgovor je dao već Isus kada je kazao: „Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije nego vas. Kad biste bili od svijeta, svijet bi svoje ljubio; no budući da niste od svijeta, nego sam vas ja izabrao iz svijeta, zbog toga vas svijet mrzi. Sjećajte se riječi koju vam reko: ‘Nije sluga veći od svoga gospodara.’ Ako su mene progonili, i vas će progoniti; ako su moju riječ čuvali, da vašu će čuvati. A sve će to poduzimati protiv vas poradi imena moga jer ne znaju onoga koji mene posla“ (Iv 15,18–21). Vjerujem da je taj razlog, koji je naveo Isus, uvijek isti razlog progona, a samo su motivi različiti i mijenjaju se ovisno o vremenima i okolnostima – koji su ili politički, ili vjerski, ili ideološki i vjerojatno još poneki drugi.

Dapače, kršćani se ne poistovjećuju ni s jednom državom, jer bi to značilo da svojim smatraju samo jedan dio svijeta, niti ijedna država treba biti samo za kršćane jer, s druge strane, svaka država je također za kršćane i svaku kršćani smatraju svojom i želja im je evangelizirati sve ljude, sve narode i sve države s jedinom nakanom da među svima njima zakon ponašanja budu privila Isusove ljubavi. O toj je dijalektici raspravljao i ponudio prosvjetljavajuće odgovore nepoznati starokršćanski autor u spisu „Poslanica Diognetu“, koje je napisano – što će mnoge vjerojatno iznenaditi da se netko tada bavio tim pitanjem – oko 190. godine. Tamo taj nepoznati crkveni pisac između ostaloga kaže: „Kršćani se ne razlikuju od ostalih ljudi ni područjem gdje stanuju, ni jezikom, ni načinom života. Ne žive u svojim vlastitim gradovima, ne služe se nekim neobičnim jezikom, ne provode neki zaseban život. Nisu pronašli taj način života nekim domišljanjem i nastojanjem radoznalih ljudi. Nisu zaštićeni ni ljudskim zakonom kao neki drugi.

Nastavajući grčke i barbarske gradove, gdje je koga sudbina postavila, prihvaćajući svagdje domaće običaje u odijevanju, hrani i uopće načinu života, oni žive i time predlažu izvanredan i po jednodušnom mišljenju svih nevjerovatno način života. Žive u vlastitoj domovini, ali kao došljaci.

Kao građani s ostalima imaju sve zajedničko, a sve trpe kao tuđinci. Svaka im je tuđa pokrajina domovina, a svaka domovina tuđina. Žene se kao i ostali i rađaju djecu, ali ne odbacuju još nerođene djece. Imaju zajednički stol, ali ne i postelju. U tijelu su, ali ne žive po tijelu. Provode život na zemlji, ali na nebu imaju domovinu. Pokoravaju se izglasanim zakonima, a načinom svoga života nadvisuju zakone. Ljube sve, a svi ih progone. Preziru ih i osuđuju.

Ubijaju ih, a oni oživljavaju. Siromasi su, a obogaćuju mnoge. U svemu oskudijevaju, a svime obiluju. Sramote ih, a oni i u sramoti doživljavaju slavu. Izruguju im dobar glas, a svjedoče o njihovoj pravednosti. Vrijeđaju ih, a oni blagoslivljaju. Ponižavaju ih, a oni iskazuju čast. Kad dobro čine, kažnjavaju ih kao zločince. Dok podnose kaznu, raduju se kao da oživljavaju.“

Mislim da bi od velike pastoralne koristi bilo ako bi se cijeli tekst „Poslanice Diognetu“ tiskao u hrvatskom prijevodu i masovno dijelio vjernicima.

Sloboda čovjeka, pa i ona vjerska, mora biti najdublji nepisani izvor zakona, a nikako njegova posljedica. Sloboda čovjeka ne izvire iz zakona niti se na njemu zasniva, već zakon treba proizlaziti iz te slobode i nju štiti.

Manjinama u BiH nije nimalo lako

Dolazite iz BiH gdje su katolici manjina i prema zadnjem popisu stanovništva živi tek oko 15% katolika, a jača udio muslimanskoga stanovništva. Što govore ti podatci, kao i onaj da je BiH treća država u

Europi gdje je muslimansko stanovništvo u apsolutnoj većini? Kako je živjeti u takvoj sredini?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Na razini cijele BiH ljudi muslimanske vjere su u većini. No na razini pojedinih od dvaju entiteta nije tako jer je pravoslavno stanovništvo u većini na području jednoga entiteta, a muslimansko na području drugoga. Drugim riječima, dok su katolici na području oba entiteta u manjini, muslimani i pravoslavci su u manjini u po jednom entitetu. Naime, prema popisu iz 2013. godine, u Federaciji BiH je 70,4 % Bošnjaka, 22,4 % Hrvata i 2,5 % Srba, a u Republici srpskoj 81,5 % Srba, 13,9 % Bošnjaka i 2,4 % Hrvata. A jer je vjerska pripadnost vrlo blizu tim podacima o narodnoj pripadnosti, pa je i konfesionalna slika vrlo slična, nema potrebe opterećivati čitatelje dodatnim brojevima.

Budući da je realna vlast, posebice gospodarska, financijska, obrazovna, kulturna i politička, organizirana ponajviše na razini entiteta, manjinama nije nimalo lako jer se radi o nedovoljno organiziranoj državi, bez demokratske tradicije i standarda, kojima se tek uči, sa zakonodavstvom koje je ponekada nedorečeno, a ponekad i nepravedno, s naslijeđenim nepovjerenjem i traumama iz rata, s nepravdama koje nisu ispravljene niti se vidi volja da ih se popravi, posebice prema prognanicima kojima se nije omogućilo ni da se vrate u svoje rodne krajeve. Česta je nezaposlenost i nisu dovoljno zaštićena prava radnika. I tako redom. Također, zbog svega toga mnogi ljudi iseljavaju. No, i u takvim prilikama se živi. I kamo sreće da je tako samo u BiH. Postoje naime krajevi gdje je kršćanima još teže. A poslanje je Crkve svjedočiti.

Dobar zakon o slobodi vjere, ali loša provedba

Kako iz perspektive biskupa i katolika vidite poziciju vjerske slobode u BiH? Poštuju li se one na primjeren način? Svjedočili ste zločinima iz mržnje i vandalski napadima na vjerska mjesta i simbole...

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Sloboda vjere je zagantirana Zakonom koji već u svom nazivu kaže da je „Zakon o slobodi vjere“, a tek potom također o pravnom položaju Crkava i vjerskih zajednica. Za taj zakon može se kazati da je dobar, ali njegova provedba je loša, osim u onom dijelu koji se odnosi na školstvo i mogućnost predavanja vjeronauka u školama. Sve drugo uglavnom je na čekanju, kao što je npr. zdravstveno osiguranje vjerskih službenika, povratak oduzete imovine, reguliranje dušobrižništva zdravstva, snaga reda i zatvorenika. Državna vlast je u

svoje vrijeme potpisala i dva međunarodna ugovora sa Svetom Stolicom, ali njihova provedba je skoro pa nikakva. A kada se proces primjene tih ugovora želi pokrenuti, postoje situacije da visoki predstavnici državne vlasti čak niti ne odgovore na službene dopise koje im se upućuje sa strane najviših predstavnika Crkve.

Nažalost, još ponekad postoje napadi na vjerska mjesta i znakove, iako je u prošlosti toga bilo više negoli danas, naročito tijekom rata. No, iz poslijeratnoga razdoblja posebice je u gorkoj uspomeni ostalo oskrnuće Isusova lika na sarajevskoj katedrali koje javnost, ni državna vlast ni predstavnici drugih vjera, nisu dovoljno osudili. I ne znam što je gorče: samo oskrnuće ili izostanak osude.

Zauzimati se i štiti prava Boga

Kakav bi trebao biti ispravan vjernički odgovor i stav na takvu situaciju – trebaju li se pomiriti s time ili jasno zauzimati za svoja prava?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: S time se nikako i nikada pošten čovjek, a posebice vjerski službenik, ne samo da ne treba nego nikako ne smije pomiriti. Moramo se jasno zauzimati za svoja prava kao i za prava svih drugih ljudi, vjernika i nevjernika, i za prava svih drugih Crkava i vjerskih zajednica. I još prije zauzimanja za naša prava i prava svih ljudi i vjernika, moramo se zauzimati i štiti prava Boga. Bog i njegova poruka imaju pravo biti među ljudima, a naša je obveza ne samo štiti to Božje pravo već i navješćivati sadržaj Božje objave. Naime, sloboda vjere nije samo pravo koje bi netko nekomu davao i osiguravao, i nikako nije posljedica dogovora među ljudima ili državama, već je ona dio čovjekove naravne potrebe i kao takva prethodi svakom ovozemaljskom zakonu i običnom ljudskom pravu. Sloboda čovjeka, pa i ona vjerska, mora biti najdublji nepisani izvor zakona, a nikako njegova posljedica. Sloboda čovjeka ne izvire iz zakona niti se na njemu zasniva, već zakon treba proizlaziti iz te slobode i nju štiti.

Iz poslijeratnoga razdoblja posebice je u gorkoj uspomeni ostalo oskrnuće Isusova lika na sarajevskoj katedrali koje javnost, ni državna vlast ni predstavnici drugih vjera, nisu dovoljno osudili. I ne znam što je gorče: samo oskrnuće ili izostanak osude.

Potrebno je mnogo dobre volje

Kada već spominjete i ukazujete na zakon, logično se nameće teza da vjerska sloboda nije isključivo vjersko pitanje, već da ona ima i društvene implikacije. Kako se to vidi u BiH, gdje je etničko-vjerski identitet posebice važan?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Sloboda vjere nikako nije samo vjersko pitanje. Dapače, u nekom smislu bi se moglo kazati da sloboda vjere nije vjersko pitanje već je ona općeljudsko pitanje i jedno je od prirodnih prava čovjeka te kao uvjerenje prethodi svakoj vjerskoj praksi. Stoga zakonodavac može samo garantirati slobodu vjere dok, i to samo u nekim aspektima, može regulirati njezino vanjsko očitovanje i samu vjersku praksu unutar vjerskih zajednica, naročito glede javne sigurnosti, javnih manifestacija i konkretnoga ostvarenja pojedinih prava pojedinaca i zajednica. Sve to je vrlo složena tematika kojom nije uvijek lako upravljati čak ni najpoštenijoj vlasti. A u društvenim zajednicama, koje su složene kao npr. BiH, potrebno je mnogo dobre volje, poznavanja toga pitanja, iskustva i naročito strpljenja.

U okruženju sekularne netrpeljivosti

Koliko je u BiH izražena sekularna netrpeljivost prema svemu vjerskom, odnosno katoličkome, što onda daje pogonsko gorivo za vjerski fundamentalizam?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Sekularna netrpeljivost prema vjerskomu općenito, prema svetomu, ideološka isključivost, i promoviranje kulture mišljenja naspram istine – jedan je od oblika fundamentalizma, koji je jednako opasan kao što je opasan i svaki mogući vjerski fundamentalizam. I uza sve slabosti koje kao katolici imamo, pojedinci i zajednica, i zbog kojih nam je beskrajno žao, u tom okruženju sekularne netrpeljivosti često se ima dojam da se promovira uvjerenje prema kojemu je skoro pa sramota biti vjernik, a osobito katolik. Takvo stanje, koje je snažno prisutno na mnogo strana po svijetu, manje je uočljivo u BiH, ali ne bi odgovaralo istini ako bi se zaključilo da takvih pojava nema, prije svega u nekim područjima kulture i misli.

Različite opstrukcije oko vjerskih blagdana

Mnogima je možda nepoznato, ali – iako je potpisano ugovorima sa Svetom Stolicom – još uvijek u BiH nije regulirano pitanje ozakonjenja vjerskih blagdana. Koja su još područja u kojima se u BiH ne poštuju i ograničavaju vjerske slobode? Možete biti i konkretniji i iznijeti primjere gdje se krše ta prava...

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Istina je da pitanje vjerskih blagdana nije zakonom uređeno na razini BiH: ni katoličkih, ni pravoslavnih ni islamskih. Ničijih. A istina je također da je Mješovito povjerenstvo za primjenu ugovora sa Svetom Stolicom više puta do sada nudilo izrađen prijedlog takvoga zakona, koji je prethodno bio dogovoren sa svim ostalim Crkvama i vjerskim zajednicama, ali su takvi prijedlozi, različitim opstrukcijama i pravnim smicalicama u parlamentarnoj proceduri uvijek blokirani. Sve to iako su u Temeljnom ugovoru sa Svetom Stolicom, koji ima snagu međunarodnoga ugovora, primjerice taksativno navedeni pet katoličkih blagdana koje se državna vlast obvezala posebnim zakonom proglasiti neradnim danima za katolike.

Opstrukcije su različite. I samo da spomenem neke. Jednom su rekli da su oni koji ne vjeruju diskriminirani jer njima nisu omogućeni slobodni dani. Pa je Mješovito povjerenstvo i za takve u prijedlogu našlo rješenje. Onda su rekli da se pitanje vjerskih blagdana ne može zasebno rješavati posebnim zakonom već u istom zakonu zajedno s državnim praznicima, što opet neke političke snage ne prihvaćaju. Sve to iako u Temeljnom ugovoru sa Svetom Stolicom izričita je obveza, potpisana i ratificirana, da se to pitanje ima riješiti posebnim zakonom.

U BiH još uvijek ne postoji ni zakon o povratu oduzete imovine, a kamoli stvarni povrat. I tamo gdje je ponešto od oduzete imovine u prethodnom razdoblju ustupljeno na korištenje u novije vrijeme ponegdje postoje problemi da sadašnji korisnici, a nekadašnji vlasnici, uopće dobiju dopuštenje za uređenje primjerice fasade na tim objektima. Nije riješeno pitanje dušobrižništva zdravstva i nekih drugih područja. Svećenici i redovnici, ovim pojedinačno koji su u nekom radnom odnosu, nemaju trajno i pravno riješeno pitanje zdravstvenoga osiguranja, iako se državna vlast još prije 15 godina sama obvezala svojim Zakonom o slobodi vjere da će to pitanje riješiti.

Foto: Katolička tiskovna agencija BK BiH

Moramo se jasno zauzimati za svoja prava kao i za prava svih drugih ljudi, vjernika i nevjernika, i za prava svih drugih Crkava i vjerskih zajednica. Bog i njegova poruka imaju pravo biti među ljudima.

Hrvati su majorizirani, posebice na državnoj razini

Koliko se takvo nepoštivanje vjerskih prava katolika treba pripisati političkim garniturama i eliti koja ne vrednuju dovoljno vjeru kao takvu, a koliko diskriminaciji katolika i Hrvata prema narodnoj i vjerskoj pripadnosti?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Političke garniture su odgovorne zbog nerješavanja tih pitanja. U tu grupu odgovornih treba uključiti također predstavnike međunarodne zajednice, koji sve to znaju i ne reaguju. Dapače, ponekad i sami ometaju donošenje pravednih zakona, kao što je primjerice zakon o povratu oduzete imovine. Svi oni prije svega odgovorni su zbog nedonošenja potrebitih zakona ili zbog izbjegavanja sklapanja ugovora za pitanja gdje je to neophodno ili zbog neprovođenja postojećih zakona.

Pri svemu tomu vrlo je važno da se posvema izbjegne svaki oblik diskriminacije, bilo pojedinaca bilo Crkava ili vjerskih zajednica. A diskriminacija može biti bilo pozitivna: to jest da se nekomu dadnu veća prava negoli drugima, ili negativna diskriminacija: to jest da se nekomu uskrate neka prava koja su dana drugima. Ponekad se, međutim, čuju glasovi da su i takve političke i pravne igre ponekada u pozadini problema koji su već spomenuti. Tako se cijeli taj problem ne može tumačiti samo kao diskriminacija katolika i Hrvata, samo zato što su katolici i Hrvati, ali s obzirom da su, kao što je već bilo rečeno, Hrvati u manjini u oba entiteta, jasno je ta upravo oni zbog toga najviše trpe. S druge strane, Republika srpska ima svoj zakon o blagdanima. Imala je i svoj zakon o povratu oduzete imovine, ali je predstavništvo međunarodne zajednice taj zakon stavilo van snage.

Uza sve to izborni zakon je vrlo velik problem jer nije pravedan, nije uravnotežen i ne garantira ostvarenje svih pojedinačnih i kolektivnih prava. I poznato je svima koliko su Hrvati majorizirani, posebice na državnoj razini.

Smanjivanje katoličke prisutnosti

Vaša je služba vezana uz Sarajevo, a dojam je da je u Republici srpskoj posebno izražen taj problem vjerske marginalizacije te smanjivanja hrvatske i katoličke prisutnosti. Kako je u ostalim dijelovima BiH?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Sve manja prisutnost katolika u Republici Srpskoj velika je naša bol i muka. Prognani su i nije im poslije rata omogućen siguran i, kao se često kaže, održiv povratak. No taj proces smanjivanja katoličke prisutnosti sve je prisutniji u cijeloj BiH jer natalitet opada, a iseljavanje ne prestaje. Istina je da jednaki procesi pogađaju i pripadnike drugih vjerskih zajednica i naroda, ali kada se radi o bilo kojoj statističkoj manjini onda se takve pojave na njihovim primjerima teže

doživljavaju.

Održavate susrete i kontakte i s drugim vjerskim predstavnicima – islama i pravoslavnih. Tuže li se i oni na vjersku neslobodu u BiH?

NADBISKUP KOADJUTOR VUKŠIĆ: Trudimo se održavati kontakte s predstavnicima drugih vjerskih zajednica, s njihovim vjerskim poglavarima i vjernicima. I nastojat ćemo to iskreno činiti i ubuduće iako to nije uvijek lako. Takvih kontakata ima i volio bih da ih ima još više. A nažalost ima također situacija kad nije moguće naći sugovornika jer poneki ne žele i izbjegavaju takve kontakte. Ali pitanje dijaloga među religijama i ekumenizma među kršćanskim Crkvama i zajednicama, kako ih razumijemo mi katolici, nije uvijek ni shvaćano ni prihvaćeno na drugim stranama. I o tomu treba ozbiljno voditi računa. No, uz to načelno teorijsko i teološko pitanje i njegovo različito poimanje, iz kojega proizlaze neke poteškoće, i koje se odražava također na konkretno ponašanje, istina je također da se i neriješena politička pitanja i brojni drugi društveni problemi, od kojih su samo neki spomenuti u prethodnim odgovorima, reflektiraju također na ovu vrstu odnosa.

Autor: Ivan Tašev, novinar Glasa Koncila (itasev@glas-koncila.hr)

* Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena autora.

Ključne riječi: vjerske slobode

Daljnje korištenje vijesti u medijima samo uz prethodno odobrenje izdavača.
Sva prava pridržana © 2018 - 2021 Hrvatska katolička mreža